

Διαφορετικά κειμενικά περιβάλλοντα και συνωνυμία επιστημονικών όρων στο πεδίο της νόσου κοιλιοκάκη

Μαρία Σαχούλη

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Περίληψη

This paper aims at delving into the phenomenon of synonymy in terminology, as traced within the scientific domain of coeliac disease, particularly in the subdomain of biology, for the language pair of English-Greek. Factors determining synonymy of scientific terms are examined, mainly due to the differentiation of text type in which every term is included. Drawing on bilingual corpora regarding coeliac disease throughout terminological research, another purpose of the present study is to showcase challenges that translators face in pursuit of terminological accuracy.

Λέξεις-κλειδιά: medical terminology, synonymy, descriptive terminology, coeliac disease, corpora

1. Εισαγωγή

Οι διαρκώς εξελισσόμενοι τομείς της επιστήμης και της τεχνολογίας φέρουν ολοένα και περισσότερο την ειδική γλώσσα στην καθημερινότητα. Κατά συνέπεια, η ανάγκη μετάφρασης επιστημονικών ή τεχνικών κειμένων αναδεικνύει τη σημασία της ορολογίας ως μέσου που συμβάλλει στην ακρίβεια και τη συστηματικότητα κατά τη μεταφορά της γνώσης σε ποικίλες πραγματολογικές περιστάσεις. Η επιλογή ενός και μοναδικού γλωσσικού τύπου για την παράσταση μιας έννοιας δεν υποστηρίζεται πλέον από τις σύγχρονες προσεγγίσεις της Ορολογίας, οι οποίες δέχονται την ύπαρξη διαφορετικών κατασημάνσεων ενός όρου. Ωστόσο, η ύπαρξη συνώνυμων όρων στο ίδιο ειδικό επιστημονικό πεδίο ενδέχεται να προκαλεί σύγχυση κατά τη μεταφραστική διαδικασία. Πώς εξετάζεται η εγκυρότητα των διαφορετικών κατασημάνσεων ενός όρου;

Η παρούσα ανακοίνωση έχει ως στόχο τη μελέτη του φαινομένου της συνωνυμίας στην ορολογία, όπως αυτή εντοπίζεται στο επιστημονικό πεδίο της νόσου κοιλιοκάκη, και ιδιαίτερα στο υποπεδίο της βιολογίας, στο γλωσσικό ζεύγος Αγγλικά-Ελληνικά. Μέσω της παρούσας μελέτης, εξετάζονται οι παράγοντες που καθορίζουν τη συνωνυμία επιστημονικών όρων, με ιδιαίτερη έμφαση στη διαφοροποίηση του είδους κειμένων στα οποία εμπεριέχεται ο εκάστοτε όρος. Αξιοποιώντας δίγλωσσα σώματα κειμένων σχετικά με την νόσο κοιλιοκάκη κατά την ορολογική έρευνα, η συγκεκριμένη ανακοίνωση αποσκοπεί στην ανάδειξη των μεταφραστικών δυσκολιών οι οποίες αντιμετωπίζονται κατά την αναζήτηση ορολογικής ακρίβειας.

2. Σχέδιο ορολογίας IATE και η βάση της παρούσας μελέτης

Αφορμή για την παρούσα μελέτη αποτέλεσε η διπλωματική εργασία¹, ένα σχέδιο ορολογίας για την υποστήριξη της πολύγλωσσης βάσης ορολογίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης IATE, η οποία εκπονήθηκε στο πλαίσιο του Διατμηματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Διερμηνείας και Μετάφρασης του ΑΠΘ, με κατεύθυνση τη Μετάφραση, σε συνεργασία με τη μονάδα συντονισμού ορολογίας TermCoord του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Στόχος της εργασίας ήταν η καταγραφή της ορολογίας που

---

¹ Μαρία Σαχούλη, *Σχέδιο ορολογίας IATE στο πεδίο της νόσου κοιλιοκάκη και το υποπεδίο της βιολογίας*, 2019

χρησιμοποιείται στο πεδίο της νόσου κοιλιοκάκη και, ειδικότερα, στο υποπεδίο της βιολογίας. Το σχέδιο ορολογίας βασίζεται στην περιγραφική προσέγγιση της Ορολογίας², σύμφωνα με την οποία καταγράφονται όλοι οι όροι που εντοπίζονται για μία έννοια σε ένα συγκεκριμένο πεδίο. Στόχος της συγκεκριμένης προσέγγισης δεν είναι να επιβάλει τη χρήση κάποιου όρου, αλλά να αποτυπώνει όλους τους υφιστάμενους όρους για μία συγκεκριμένη έννοια (S.E. Wright, 1997). Συγκεντρώθηκαν συνολικά 40 όροι στα Αγγλικά και στη συνέχεια οι αντίστοιχοι στα Ελληνικά, ενώ χρησιμοποιήθηκαν αυθεντικά σώματα κειμένων στις παραπάνω γλώσσες για την ορολογική τεκμηρίωση. Επιπλέον, εξετάστηκαν οι ορισμοί και οι εννοιολογικές σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ των όρων, ενώ τα τελικά αποτελέσματα επιβεβαιώθηκαν κατόπιν συζήτησης και επιστημονικής συμβολής ειδικών του πεδίου της γαστρεντερολογίας και της μικροβιολογίας.

2.1 Λίγα λόγια για τη νόσο κοιλιοκάκη

Η νόσος κοιλιοκάκη, ένα από τα πλέον συνηθισμένα αυτοάνοσα νοσήματα που επηρεάζει 1 στους 100 γενετικά προδιατεθειμένους ανθρώπους παγκοσμίως, συναντάται όταν η δυσανεξία στη γλουτένη οδηγεί σε βλάβες στο λεπτό έντερο. Τα συμπτώματα της κληρονομικής αυτής νόσου είναι δυνατόν να εμφανιστούν οποιαδήποτε χρονική περίοδο στη ζωή των ατόμων που φέρουν το γονίδιο το οποίο ευθύνεται για τη νόσο. Η κοιλιοκάκη συχνά δεν διαγιγνώσκεται καθώς πολλά από τα συμπτώματα δεν αφορούν μόνο τη συγκεκριμένη νόσο, αλλά και πολλές άλλες διαταραχές. Σε περίπτωση που δεν εφαρμοστεί κάποια θεραπεία, η κοιλιοκάκη ενδέχεται να οδηγήσει σε επιπρόσθετα σοβαρά προβλήματα υγείας. Αξίζει να σημειωθεί ότι η νόσος κοιλιοκάκη σχετίζεται με πολλές επιστήμες, δεδομένου ότι μπορεί να εξεταστεί υπό το πρίσμα διαφορετικών επιστημονικών προσεγγίσεων, όπως η βιολογία, στην προκειμένη περίπτωση, με την οποία σχετίζεται η γενετική προδιάθεση των ασθενών που πάσχουν από κοιλιοκάκη.

2.2 Έργα αναφοράς και σώματα κειμένων

Για την εξοικείωση με το πεδίο της νόσου κοιλιοκάκη, συγκεντρώθηκαν αρχικά ορισμένες ηλεκτρονικές εγκυκλοπαιδικές πηγές και φορείς, για παράδειγμα η ιστοσελίδα της Εταιρείας Νόσου Κοιλιοκάκης, Κοιλιοκάκη Ελλάς, αλλά και ορισμένες δημοσιεύσεις σε επιστημονικά περιοδικά. Στη συνέχεια, έγινε μια αναλυτικότερη έρευνα σε διεθνείς οργανισμούς και πανεπιστήμια, με βάση τους θεματικούς κωδικούς ορισμένων βιβλιοθηκών (π.χ. Τμήμα Βιολογίας ΑΠΘ) ή με λέξεις-κλειδιά σε ηλεκτρονικές μηχανές αναζήτησης. Τα κείμενα που επελέγησαν για τη δημιουργία σώματος κειμένων ήταν πρωτογενούς παραγωγής στα Αγγλικά και αντίστοιχα στα Ελληνικά. Όπως επισημαίνει ο Σαριδάκης (2016), η αυθεντικότητα των δεδομένων που απαρτίζουν ένα σώμα κειμένων συμβάλλει στη μελέτη της γλωσσικής συμπεριφοράς εν χρήσει. Αξιόπιστες πηγές θεωρήθηκαν διπλωματικές εργασίες και διδακτορικές διατριβές, επιστημονικά άρθρα, ειδικά λεξικά και γλωσσάρια, καθώς και παρουσιάσεις πανεπιστημιακών μαθημάτων. Τα διαφορετικά είδη κειμένων αποτέλεσαν προϋπόθεση ώστε να υπάρχει αξιοπιστία και αντιπροσωπευτικότητα. Ωστόσο, το υλικό τεκμηρίωσης που εντοπίστηκε δεν ήταν το ίδιο επαρκές στα Ελληνικά όσο στα Αγγλικά, με αποτέλεσμα να απορριφθούν ορισμένοι όροι.

---

² Βαλεοντής Κ. & Μάντζαρη Ε. (2006). *Η γλωσσική διάσταση της ορολογίας: Αρχές και μέθοδοι σχηματισμού των όρων*. 1st Athens International Art and Social Science, Αθήνα, 2006, 3.

3. Ιατρική ορολογία και είδη κειμένων

Σύμφωνα με τον Rouleau (2003: 143-152), η μετάφραση ιατρικών κειμένων απαιτεί γνώση της ιατρικής ορολογίας αλλά και του επικοινωνιακού πλαισίου στο οποίο οι ειδικοί την χρησιμοποιούν.

Η αναγνώριση της κοινωνικής και γνωσιακής διάστασης των κειμένων σε δύο διαφορετικές γλώσσες και κουλτούρες είναι απαραίτητη για την κατανόηση της χρήσης ορολογίας. Στην περίπτωση της ιατρικής ορολογίας, τα είδη κειμένων διαχωρίζονται κατά τον Montalt (2011) σε τέσσερις κατηγορίες σύμφωνα με την κοινωνική τους λειτουργία: α) ερευνητικά, β) επαγγελματικά, γ) εκπαιδευτικά και δ) εμπορικά. Τα ερευνητικά κείμενα χρησιμοποιούνται από ερευνητές και ακαδημαϊκούς με σκοπό τη διάδοση των αποτελεσμάτων των ερευνών τους (πρωτότυπα άρθρα, μελέτες περίπτωσης, διδακτορικές διατριβές, κ.ά.). Στην κατηγορία των επαγγελματικών κειμένων ανήκουν όσα χρησιμοποιούνται από επαγγελματίες υγείας (ιατρικές οδηγίες, περιλήψεις χαρακτηριστικών ορισμένων προϊόντων, κατηγοριοποίηση ασθενειών, έγγραφα που εμπεριέχονται σε ιστορικά ασθενών, κ.λπ.). Τα εκπαιδευτικά κείμενα αφορούν εκπαίδευση και μάθηση σε διαφορετικά περιβάλλοντα (βιβλία, πληροφοριακά φυλλάδια για ασθενείς, κ.λπ.). Τέλος, τα εμπορικά κείμενα χρησιμοποιούνται στην αγοραπωλησία προϊόντων ή υπηρεσιών στους τομείς ιατρικής και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης (διαφημίσεις φαρμάκων, κατάλογοι ιατρικού εξοπλισμού, δελτία τύπου για νέα φάρμακα, κ.ά.).

Όσον αφορά την ιατρική ορολογία, κατανοούμε ότι η ειδική γλώσσα επηρεάζεται από τρεις βασικούς παράγοντες: τον χρήστη, τον τομέα χρήσης και την ειδική εφαρμογή της γλώσσας, όπως επισημαίνει η Karwacka (2015). Συνεπώς, πρέπει να λάβουμε υπόψη σε ποιον απευθύνεται το ιατρικό κείμενο (ειδικό προς ειδικό, ειδικό προς ευρύ κοινό, κ.λπ.), καθώς και τον τομέα στον οποίο χρησιμοποιείται σύμφωνα με την παραπάνω κατηγοριοποίηση (για ερευνητικούς, επαγγελματικούς, εκπαιδευτικούς ή εμπορικούς σκοπούς). Τα διαφορετικά κειμενικά είδη, επομένως, εμπεριέχουν ποικίλες μεταφραστικές προκλήσεις που αφορούν συνήθως την ποιότητα της ιατρικής ορολογίας, την λεκτική ισοδυναμία όρων και το φαινόμενο της συνωνυμίας.

4. Εξέταση του φαινομένου της συνωνυμίας στην ειδική γλώσσα

Σύμφωνα με την Cabré (1998), δύο λεξήματα είναι συνώνυμα μεταξύ τους όταν η σημασία τους δηλώνει τον ίδιο όρο. Η συνθήκη αυτή, ωστόσο, είναι σπάνια διότι τα λεξήματα συνήθως διαφοροποιούνται σε κάποιο είδος σημασίας (π.χ. σε επίπεδο ύφους), ενώ δεν έχουν το ίδιο ακριβώς νόημα στα κοινά περιβάλλοντα όπου εμφανίζονται. Για την ακρίβεια, πρόκειται για σχεδόν συνώνυμους όρους, οι οποίοι παρουσιάζουν αρκετές ομοιότητες σε επίπεδο νοήματος, ωστόσο διαφέρουν όσον αφορά τη συνυποδήλωση, την έμφαση ή το ύφος³. Η διάκριση στα είδη συνωνυμίας που γίνεται από την Cabré περιλαμβάνει τα εξής: α) απόλυτα ισοδύναμους όρους που ανήκουν στην ίδια γλώσσα και ύφος, β) σημασιολογικά ισοδύναμους όρους, όπου ο ένας παράγεται από τον άλλον (για παράδειγμα συντομογραφίες ή αρκτικόλεξα), γ) συνώνυμα διαφορετικού ύφους, όπου ενδέχεται να συναντήσουμε το επιστημονικό ή εκλαϊκευμένο όνομα του ίδιου όρου και δ) παραλλαγές του ίδιου όρου, όπου παρατηρούνται αλλαγές στην ορθογραφία. Το φαινόμενο της συνωνυμίας στην ειδική γλώσσα, όπως υπογραμμίζουν οι Παριανού και Κελάνδριας (2001), μπορεί να αποδοθεί στην πληθώρα επιστημονικών κειμένων αλλά και τη δημιουργία μεγάλου αριθμού ειδικοτήτων λόγω της εξέλιξης της επιστήμης. Όσον

³ Edmonds, Philip & Hirst, Graeme. (2001). *Near-Synonymy and Lexical Choice*. Computational Linguistics.

αφορά το ίδιο φαινόμενο, η Λουπάκη (2018) εξετάζει εάν εξασφαλίζεται αποτελεσματική επικοινωνία σε επιστημονικά πεδία όπου για μία έννοια υπάρχουν διαφορετικές παραλλαγές, ενώ θέτει το ερώτημα της επιλογής κάποιου όρου έναντι άλλου σε διαφορετικά γλωσσολογικά περιβάλλοντα. Από την άλλη, η Freixa (2002) διαπιστώνει ότι το επίπεδο εξειδίκευσης ενός κειμένου φαίνεται ότι καθορίζει το βαθμό και τα είδη της ορολογικής διαφοροποίησης.

Ποιος είναι, ωστόσο, ο καταλληλότερος ισοδύναμος όρος από αυτούς που προκύπτουν κατά τη μελέτη του επιστημονικού πεδίου της νόσου κοιλιοκάκης; Κρίνεται σκόπιμη η εξέταση του κειμενικού περιβάλλοντος και της επικοινωνιακής λειτουργίας του κειμένου. Εξίσου σημαντικό κριτήριο για την ορθή επιλογή όρου είναι η ακρίβεια του ορισμού του και κατά πόσο αποδίδεται σωστά στην ειδική επικοινωνία του επιστημονικού κλάδου στον οποίο χρησιμοποιείται.

5. Αξιοποίηση σωμάτων κειμένων στην ορολογική έρευνα

Σύμφωνα με τις Κασάπη και Μυρωνίδου (2012) οι οποίες παραθέτουν τον Clove Lynch (1997: 161), για την διαγλωσσική διαχείριση της ιατρικής ορολογίας απαιτείται ορολογική τεκμηρίωση μεγάλης κλίμακας, η οποία προέρχεται από ποικίλα έγκυρα σώματα κειμένων και μεγάλη ποικιλία πηγών. Μολονότι αυτό αποτέλεσε προϋπόθεση της ορολογικής έρευνας, προέκυψαν ορισμένες δυσκολίες εξετάζοντας τα διαφορετικά κειμενικά είδη.

Μέσω του ηλεκτρονικού εργαλείου Sketch Engine⁴, με λογισμικό που επιτρέπει τη διαχείριση σωμάτων κειμένων και την κειμενική ανάλυση, δημιουργήθηκε ένα σώμα κειμένων στα Αγγλικά με σκοπό την εξαγωγή αντιπροσωπευτικής ορολογίας. Το εργαλείο αποτέλεσε σημαντικό βοήθημα σχετικά με την αναζήτηση συγκεκριμένου για πολυάριθμους όρους. Στα Ελληνικά ακολουθήθηκε διαφορετική διαδικασία για τη δημιουργία σώματος κειμένων, με προσωπική αναζήτηση. Το τελικό αποτέλεσμα και στις δύο γλώσσες, ωστόσο, ανέδειξε ένα εξειδικευμένο σώμα κειμένων όπου αναπτύσσονται σχέσεις συγκρισιμότητας.

Αξίζει να σημειωθεί η διαφοροποίηση του κειμενικού είδους ανά γλώσσα. Οι πηγές τεκμηρίωσης δεν αφορούσαν τα ίδια είδη κειμένων, καθώς είναι γνωστό ότι οι περισσότερες δημοσιεύσεις σχετικά με ιατρικά ευρήματα γίνονται στα Αγγλικά.

6. Περιπτώσεις συνωνυμίας όρων και συγκεκριμένο

Το άμεσο γλωσσικό περιβάλλον ενός λεξήματος που συμβάλλει στην εξακρίβωση της διακριτής σημασίας του, με σκοπό την εξαγωγή του νοήματος, αποτελεί το συγκεκριμένο⁵. Σύμφωνα με την House (2006), το συγκεκριμένο περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με το προφίλ του πομπού ή του δέκτη, τον τρόπο διατύπωσης, το μέσο, καθώς και τον τομέα που καθορίζει το ύφος της γλώσσας. Επομένως, το συγκεκριμένο διαδραματίζει καθοριστικής σημασίας ρόλο στην κατανόηση της χρήσης ενός όρου σε εξειδικευμένα κείμενα και καθορίζει την ύπαρξη συνωνυμίας (Solbrig H. et al., 2000:815). Σε πολλές περιπτώσεις, μάλιστα, αποτελεί τον μοναδικό παράγοντα αποσαφήνισης λεξιλογικών εννοιών και επηρεάζει την επιλογή ενός συγκεκριμένου λεξήματος σε σχέση με την παραλλαγή του⁶.

⁴ Επίσημος ιστότοπος: www.sketchengine.eu

⁵ *Ορολογία της Μετάφρασης*, μτφρ. Γεώργιος Φλώρος, επιστ. Επιμέλεια Σίμος Γραμμενίδης, ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, 2008

⁶ Araúz, Pilar & Faber, Pamela. (2014). Context and Terminology in the Multilingual Semantic Web.

Παρακάτω παρατίθενται ορισμένοι από τους όρους που μελετήθηκαν στο σχέδιο ορολογίας, για τους οποίους παρατηρήθηκαν διαφορετικές κατασημάνσεις στα Ελληνικά, σε συνάρτηση με το συγκεκριμένο από όπου αντλήθηκαν. Αν και επρόκειτο για περιγραφική προσέγγιση ορολογίας, όπως προαναφέρθηκε, και όχι αναζήτησης ενός και μόνον ισοδύναμου όρου, πολλές φορές το συγκεκριμένο αποτελούσε μεμονωμένο δείγμα χρήσης ενός όρου, ο οποίος δεν χρησιμοποιούνταν πράγματι από ειδικούς του πεδίου.

6.1 Διαφορετικές αποδόσεις όρων και κειμενικά είδη όπου συναντώνται

Παρακάτω αντιπαραβάλλονται τα κειμενικά είδη σε σχέση με τις διαφορετικές αποδόσεις του εκάστοτε όρου από τα Αγγλικά προς τα Ελληνικά. Κριτήριο επιλογής των πηγών τεκμηρίωσης αποτέλεσε το εγχειρίδιο της πολύγλωσσης βάσης δεδομένων IATE (IATE Handbook), σύμφωνα με το οποίο η ορολογική τεκμηρίωση και καταγραφή έπρεπε να εμπεριέχει συγκεκριμένο, στο οποίο απαντάται ο όρος, καθώς και έναν σύντομο και περιεκτικό ορισμό.

Όρος στα Αγγλικά	Αποδόσεις στα Ελληνικά	Τύπος κειμένου
gut-associated lymphoid tissue (GALT)	εντερικός βλεννογόνιος λεμφικός ιστός	Διδακτορική διατριβή ⁷
Ορισμός: η μεγαλύτερη λεμφική δομή στο σώμα, η οποία είναι καθοριστική για τη διατήρηση της εντερικής ομοιόστασης	σχετιζόμενος με το βλεννογόνο του εντέρου λεμφικός ιστός	Διδακτορική διατριβή ⁸
	GALT	Διδακτορική διατριβή ⁹

Παράδειγμα 1

Με βάση το πρώτο παράδειγμα το οποίο παρατίθεται παραπάνω, ένας πολυλεκτικός όρος στα Αγγλικά αποδίδεται με εξίσου πολυλεκτικούς όρους στα Ελληνικά αλλά και με αρκτικόλεξο που διατηρεί τους λατινικούς χαρακτήρες. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι πηγές τεκμηρίωσης για κάθε διαφορετική απόδοση στα Ελληνικά αποτελούν διδακτορικές διατριβές, διαφορετικών συγγραφέων, όπου απαντάται ο κάθε όρος σε συγκεκριμένο. Επιπλέον, περιλαμβάνεται ορισμός του όρου σε κάθε πίνακα παραδειγμάτων. Συγκριτικά, λοιπόν, το ύφος των παραπάνω κειμένων είναι παρόμοιο, επομένως πρόκειται για παραλλαγές (variants) του ίδιου όρου και αρκτικόλεξο του όρου στην τελευταία περίπτωση.

⁷ Καπουτζής, Κ. *ΕΠΙΡΑΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΒΙΟΤΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΕΝΤΕΡΙΚΗ ΑΤΡΟΦΙΑ ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΣΤΕΡΗΣΗ ΤΡΟΦΗΣ ΣΤΟΝ ΕΠΙΜΥ*, 2012

⁸ Ντουμπέρης, Μ. *ΕΠΙΡΑΣΗ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΜΗΧΑΝΙΣΜΩΝ ΑΜΥΝΑΣ ΤΟΥ ΒΛΕΝΝΟΓΟΝΟΥ ΤΟΥ ΕΝΤΕΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΝΤΙΚΟΥ ΜΕ CHOLERA-TOXIN ΣΤΗΝ ΠΑΘΟΓΕΝΕΙΑ ΤΗΣ ΚΟΛΙΤΙΔΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΛΕΝΟΚΑΡΚΙΝΩΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΠΛΑΧΕΟΣ ΕΝΤΕΡΟΥ*, 2013

⁹ Κουρελής, Α. *ΜΟΡΙΑΚΟΣ ΚΑΙ ΒΙΟΧΗΜΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΖΥΜΩΝ ΜΕ ΠΙΘΑΝΕΣ ΠΡΟΒΙΟΤΙΚΕΣ ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΛΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΝΟΣΟΤΡΟΠΟΙΗΤΙΚΗΣ ΤΟΥΣ ΔΡΑΣΗΣ IN VIVO*, 2009

Όρος στα Αγγλικά	Αποδόσεις στα Ελληνικά	Τύπος κειμένου
enterocyte	κύτταρο του εντέρου	Πρακτικά ιατρικού συνεδρίου ¹⁰
Ορισμός: κύτταρο του εντερικού επιθηλίου, το οποίο είναι υπεύθυνο για την απορρόφηση των θρεπτικών ουσιών	εντεροκύτταρο	Διπλωματική εργασία ¹¹

Παράδειγμα 2

Στο δεύτερο παράδειγμα υπάρχει διαφοροποίηση ως προς τις πηγές τεκμηρίωσης, καθώς η μία απόδοση που καταγράφεται προέρχεται από πρακτικά ιατρικού συνεδρίου ενώ η δεύτερη από διπλωματική εργασία. Μολονότι το συγκεκριμένο κείμενο ήταν συναφές με το θέμα, ο συνώνυμος όρος που εμπεριέχει δεν χρησιμοποιείται ευρέως, σύμφωνα με τη συμβολή ειδικού του πεδίου¹². Η συνωνυμία στη συγκεκριμένη περίπτωση αφορά το διαφορετικό ύφος των κειμένων.

Όρος στα Αγγλικά	Αποδόσεις στα Ελληνικά	Τύπος κειμένου
crypt epithelium	επιθήλιο των κρυπτών	Διδακτορική διατριβή ¹³
Ορισμός: απλό κυλινδρικό επιθήλιο το οποίο καλύπτει τις κρύπτες του παχέος εντέρου και αποτελείται από έναν πολύ ετερογενή πληθυσμό κυττάρων	κρυπτικό επιθήλιο	Διπλωματική εργασία ¹⁴

Παράδειγμα 3

Στο τρίτο παράδειγμα υπάρχει και πάλι μια διαφοροποίηση ως προς την απόδοση του όρου στα Ελληνικά, παρά το γεγονός ότι τα κείμενα τεκμηρίωσης αποτελούν επιστημονικές έρευνες. Πρόκειται για συνωνυμία που σχετίζεται με τη διαφορά ύφους των κειμένων. Ωστόσο, προκύπτει ισομερής κατανομή στη συχνότητα εμφάνισης των δύο αποδόσεων στα Ελληνικά.

¹⁰ Τόμος Πρακτικών, ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΣΤΗ ΔΙΑΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΚΑΡΑΙΟΜΕΤΑΒΟΛΙΚΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΚΙΝΔΥΝΟΥ, 2014

¹¹ Δεληγιώργη, Τ. Η επίδραση της αλατότητας στη δραστηριότητα των αλκαλικών πεπτικών πρωτεασών του τελέστου *Sparus aurata*, 2005

¹² Για την επάλθευση των όρων που καταγράφηκαν κατά το σχέδιο ορολογίας, καθοριστικής σημασίας υπήρξε η συμβολή του κ. Δημήτριου Θεμελίδη, μικροβιολόγου-βιοπαθολόγου, διδάκτορα του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης.

¹³ Καποντζής, Κ. ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΒΙΟΤΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΕΝΤΕΡΙΚΗ ΑΤΡΟΦΙΑ ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΣΤΕΡΗΣΗ ΤΡΟΦΗΣ ΣΤΟΝ ΕΠΙΜΥ, 2012

¹⁴ Αυγέρη, Μ. Καταγραφή των ιστολογικών ευρημάτων μετά αμωδγαλεκτομή-αδενοειδεκτομή σε παιδιά την τελευταία πενταετία: Συσχέτιση με τα κλινικά δεδομένα, 2009

Όρος στα Αγγλικά	Αποδόσεις στα Ελληνικά	Τύπος κειμένου
human leycocyte antigen (HLA)	ανθρώπινο λευκοκυτταρικό αντιγόνο	Διπλωματική εργασία ¹⁵
Ορισμός: ένα σύνολο πρωτεϊνών που βοηθούν ανοσιακό σύστημα του οργανισμού να ταυτοποιήσει τα δικά του κύτταρα και να ξεχωρίσει μεταξύ του «ιδίου» και του «μη ιδίου»	αντιγόνο ανθρώπινων λευκοκυττάρων	Διπλωματική εργασία ¹⁶
	HLA	Διαδικτυακό άρθρο ¹⁷

Παράδειγμα 4

Στο τέταρτο παράδειγμα, μολονότι οι δύο πρώτες αποδόσεις του όρου στα Ελληνικά προέρχονται από τον ίδιο τύπο κειμένου, παρουσιάζεται παραλλαγή του όρου. Όσον αφορά την τελευταία απόδοση του όρου, πρόκειται για σημασιολογικά ισοδύναμο όρο ο οποίος αποτελεί αρκτικόλεξο του όρου στα Αγγλικά και εντοπίζεται σε διαδικτυακό άρθρο σχετικά με τον τομέα της ιατρικής.

6.2 Δυσκολίες που παρουσιάζονται κατά τη μεταφραστική διαδικασία και αναζήτηση ορολογικής ακρίβειας

Όπως γίνεται αντιληπτό, συναντώνται ορισμένες δυσκολίες κατά την ορολογική έρευνα. Συγκεκριμένα, παρουσιάζεται πολλές φορές δυσκολία αναγνώρισης του καταλληλότερου ισοδύναμου όρου, η οποία θα μπορούσε να ξεπεραστεί σε αρχικό στάδιο λαμβάνοντας υπόψιν το κριτήριο της συχνότητας εμφάνισης όρων σε ένα σώμα κειμένων. Επιπλέον, καθοριστικής σημασίας είναι η γνώση του αποδέκτη της ορολογικής καταγραφής. Στην περίπτωση του σχεδίου ορολογίας, η διαχείριση και παρουσίαση των αποδόσεων των όρων αφορούσαν την πολύγλωσση βάση ορολογίας IATE, η οποία απευθύνεται κατά βάση σε μεταφραστές με σκοπό την τυποποίηση δεδομένων αλλά και τη βελτίωση της προσβασιμότητας στις παραπάνω πληροφορίες. Αξίζει να σημειωθεί, ακόμη, ότι σε ειδικά κείμενα όπου συναντάται συνωνυμία με τη μορφή συντμήσεως ή περικοπής (όπως στα αρκτικόλεξα), ενδέχεται να υπάρξει ασάφεια καθώς ο ίδιος συντετμημένος όρος πολλές φορές αναφέρεται σε διαφορετικούς ανεπτυγμένους όρους.

7. Συμπεράσματα

Επηρεάζεται, επομένως, το φαινόμενο της συνωνυμίας στην ειδική γλώσσα από τα διαφορετικά κειμενικά περιβάλλοντα; Πρέπει να λάβουμε υπόψιν το επικοινωνιακό πλαίσιο όπου χρησιμοποιούνται οι ιατρικοί όροι καθώς και το κοινό στο οποίο απευθύνεται η ειδική γλώσσα. Λόγω της εξέλιξης της επιστήμης και της δημιουργίας μεγάλου αριθμού ειδικοτήτων, συναντάται πλήθος επιστημονικών κειμένων στα οποία προσαρμόζεται και διαφοροποιείται η ειδική γλώσσα. Η συνωνυμία και οι ορολογικές παραλλαγές εξαρτώνται από το κειμενικό είδος και, κατ' επέκταση, το κοινό-στόχος, καθώς ενδέχεται οι όροι να χρησιμοποιούνται σε απλουστευμένη μορφή ώστε να γίνονται καλύτερα αντιληπτοί. Αξίζει να σημειωθεί ότι το συγκεκριμένο φαινόμενο παρατηρείται

¹⁵ Παντελιά, Α. *Μελέτη σύνθεσης πεπτιδίων και σύνθεσης αναλόγου πεπτιδίου-ανθρακινόνης*, 2016

¹⁶ Σαββαΐδου, Ν. Η Πολλαπλασιαστική Ικανότητα των T- Λεμφοκυττάρων σε Πειραματικό Μοντέλο Πολλαπλής Σκλήρυνσης, 2017

¹⁷ Γερασιμάτου, Β. *Ο πόλεμος των κυττάρων: Η νόσος του μοσχεύματος έναντι του ξενιστή*, wikihealth

αναφορικά με διαφορετικούς συγγραφείς και ποικίλα κειμενικά είδη, όπου η συνωνυμία εντοπίζεται για λειτουργικούς –και όχι στυλιστικούς– λόγους (Elordui & Zabala, 2005). Παρ’ όλα αυτά, ο βαθμός εξειδίκευσης των επιστημονικών κειμένων δεν αποκλείει την ύπαρξη συνωνυμίας, όπως φαίνεται και από τα παραπάνω παραδείγματα, όπου το ίδιο κειμενικό είδος παρουσιάζει ορολογικές παραλλαγές. Οι παράγοντες στους οποίους οφείλεται η εν λόγω τάση ενδέχεται να αφορούν τις συγγραφικές προτιμήσεις, το έτος έκδοσης, το συγκεκριμένο αλλά και την έλλειψη τυποποίησης όρων στο εκάστοτε επιστημονικό πεδίο (Λουπάκη, 2018).

Δημιουργείται, συνεπώς, ανάγκη πρωτότυπης παραγωγής επιστημονικών κειμένων σε γλώσσες πέραν της Αγγλικής, ώστε να υπάρχει ισορροπία στο περιεχόμενο του ιατρικού σώματος κειμένων σε σχέση με άλλες γλώσσες. Η παρουσία ορολογικών πόρων καθίσταται αναγκαία για την παραγωγή ποιοτικών μεταφράσεων και την αποτελεσματικότερη επικοινωνία. Από την άλλη, αξίζει να σημειωθεί ο διεπιστημονικός χαρακτήρας της διαχείρισης ορολογίας, καθώς απαιτείται συνεργασία πολλών ειδικοτήτων για τους ποικίλους επιστημονικούς τομείς των οποίων άπτεται η ειδική γλώσσα. Επομένως, ο εντοπισμός και η αναγνώριση συνωνύμων ή παραλλαγών όρων αποτελεί σημαντικό κριτήριο για την εξαγωγή πληροφοριών, τη δημιουργία θησαυρών και, κατ’ επέκταση, αξιόπιστων συστημάτων διαχείρισης ορολογίας.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Araúz P. και P. Faber (2014). *Context and Terminology in the Multilingual Semantic Web*, 5.
- Cabré T. (1998). “Terminology. Theory, Methods and Applications”, 109-110.
- Edmonds P. και G. Hirst (2001). *Near-Synonymy and Lexical Choice*. Computational Linguistics, 107.
- Elordui A. και I. Zabala (2005). *Terminological variation in basque: Analysis of texts of different degrees of specialization*. SKY Journal of Linguistics 18, 71-91.
- Fernández-Silva S. και K. Kerremans (2011). *Terminological Variation in Source Texts and Translations: A Pilot Study*. *Meta*, 56(2), 318–335.
- Freixa J. (2002). *La Variació terminològica: Anàlisi de la variació denominativa en textos de different grau d’ especialització de l’ àrea de medi ambient*. Barcelona: Institut Universitari de Lingüística Aplicada/Universitat Pompeu Fabra.
- House J. (2006). *Text and Context in Translation*, University of Hamburg, Linguistics and Applied Linguistics, Journal of Pragmatics 38, 338-358.
- Karwacka W. (2015) *Medical Translation*. In: Ł. Bogucki, S. Goźdz-Roszkowski, P. Stalm aszczyk (eds) *Ways to Translation*. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 272-273.
- Loupaki E. (2018). *Synonymy in the domain of migration: Sign of changing mentalities?* *Parallèles*, 30(2), 24-26.
- Lynch C. (1997). “Medical Terminology Management”. In S.E. Wright και G. Budin (eds.), *Handbook of Terminology Management*: 1, 160-171.
- Montalt V. (2011). *Medical Translation and Interpreting*, Handbook of Translation Studies, Volume 2, Edited by Yves Gambier and Luc Van Doorslaer, 79-83.
- Rouleau M. (2003). *La terminologie médicale et ses problèmes*, in *Panace@ IV*:12, 143-152.
- Solbrig HR, Elkin PL, Ogren PV και CG Chute (2000). *A formal approach to integrating synonyms with a reference terminology*, 815.
- Αυγέρη Μ. (2009). *Καταγραφή των ιστολογικών ευρημάτων μετά αμυγδαλεκτομή-αδενοειδεκτομή σε παιδιά την τελευταία πενταετία: Συσχέτιση με τα κλινικά δεδομένα*, 15-30.
- Βαλεοντής Κ. και Ε. Μάντζαρη (2006). *Η γλωσσική διάσταση της ορολογίας: Αρχές και μέθοδοι σχηματισμού των όρων*. 1st Athens International Art and Social Science, Αθήνα, 3.
- Γερασιμάτου Β. (2001). *Ο πόλεμος των κωτάρων: Η νόσος του μοσχεύματος έναντι του ξενιστή*, wikihealth, Φεβρουάριος 2001.

- Δελγιώργη Τ. (2005). *Η επίδραση της αλατότητας στη δραστικότητα των αλκαλικών πεπτικών πρωτεασών του τελεόστεου *Sparus aurata**, 6.
- Καπουτζής Κ. (2012). *Επίδραση των προβιοτικών στην εντερική ατροφία μετά από στέρηση τροφής στον ΕΠΙΜΥ*, 46-60.
- Κασάπη Ε. και Μ. Μυρωνίδου (2012). *Η εικονογράφηση ιατρικών λεξικών: η περίπτωση ελληνικής και ιταλικής ορολογίας ανατομίας του ανθρώπου*, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 123.
- Κελάνδριας Π. και Α. Παριανού (2001). *Η Συνωνυμία στην Ειδική Γλώσσα και η Μετάφρασή της*, ΕΛΕΤΟ-3^ο Συνέδριο «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία», 2001, 269.
- Κουρελής Α. (2009). *Μοριακός και βιοχημικός χαρακτηρισμός ζυμών με πιθανές προβιοτικές ιδιότητες και προσδιορισμός της ανοσοτροποποιητικής τους δράσης in vivo*, 15-116.
- Ντουλμπέρης Μ. (2013). *Επίδραση της ενεργοποίησης των μηχανισμών άμυνας του βλεννογόνου του εντέρου του ποντικού με cholera-toxin στην παθογένεια της κολίτιδας και του αδενοκαρκινώματος του παχέος εντέρου*, 126-171.
- Ορολογία της Μετάφρασης* (2008). μτφρ. Γεώργιος Φλώρος, επιστ. Επιμέλεια Σίμος Γραμμενίδης ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ, 139.
- Παντελιά Α. (2016). *Μελέτη σύνθεσης πεπτιδίων και σύνθεσης αναλόγου πεπτιδίου-ανθρακινόνης*, 3.
- Σαββαΐδου Ν. Η. (2017). *Πολλαπλασιαστική Ικανότητα των T- Λεμφοκυττάρων σε Πειραματικό Μοντέλο Πολλαπλής Σκλήρυνσης*, 3.
- Σαριδάκης Ι. (2016). *Λεξιλόγιο και σημασιολογική πληροφορία στη γλωσσολογία σωμάτων κειμένων*, Civitas Gentium 4:1, 221-267
- Σαχούλη Μ. (2019). *Σχέδιο ορολογίας IATE στο πεδίο της νόσου κοιλιοκάκη και το υποπεδίο της βιολογίας, ΔΠΜΣ Διερμηνείας και Μετάφρασης, κατεύθυνση Μετάφρασης, ΑΠΘ.*
- Τόμος Πρακτικών (2014). *Σύγχρονη Προσέγγιση στη Διάγνωση και Αντιμετώπιση των Καρδιομεταβολικών Παραγόντων Κινδύνου*, 7^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Καρδιομεταβολικών Παραγόντων, 37.